

לשמוע קול תורה – פסוק השבוע

פרשת תולדות

ויבז עשו את הבכורה

"וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הֲנֵה אֶנְכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְכֹרָה" (בראשית כה, לב).

מה הקשר בין שתי צלעות הפסוק? מדוע תולה עשו את חוסר חשיבותה של הבכורה בעיניו בהיותו "הולך למוות"?

הרשב"ם, האבן עזרא והרד"ק מסבירים שעיסוקו של עשו בציד מעמיד אותו בסכנת חיים תמידית, וסיכויי למוות לפני אביו גדולים. משום כך טוען עשו שכנראה לעולם לא יזכה לרשת את אביו, ועל כן אין כל משמעות לבכורה בעבורו.

לדברי החזקוני עשו מבין שעד שיזכה הבכור לרשת את ארץ ישראל יעברו ארבע מאות שנה והוא עצמו כבר לא יהיה בחיים – ואם כן למה לו בכורה.

רש"י הולך בדרכם של חכמינו זיכרונם לברכה ומסביר שעשו בז לעבודת ה' הנתונה לאחריותו של הבכור. באחריות זו טמונה סכנה גדולה, שהרי מי שאינו מקיים אותה כמצוותה ראוי להיענש בעונש מוות. לא, תודה, אומר עשו, אני מעדיף לוותר על הכבוד הזה.

פירושו של רש"י כה יפה, ומדוע סטו פרשני הפשט מדבריהם הנאים של חז"ל? כנראה משום שלכאורה קשה לטעון על פי הפשט ש"הנה אֶנְכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת" רומז לעונש מיתה החל על מי שטועה בעבודתו בבית המקדש.

ואולם דברי חכמינו זיכרונם לברכה אכן מגלים את עומק פשט הכתוב. דברי עשו "הנה אֶנְכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת" מבטאים את תפיסת עולמו: הואיל וסופו של כל אדם למוות, והואיל ואחרי המוות לא נשאר ולא כלום, האדם צריך ליהנות מהחיים כמה שרק יוכל. מבחינת עשו הבכורה היא רק מטרד המפריע להנאות החיים. הבכורה תובעת אחריות רוחנית, הבכור מקבל פי שניים כי עליו מוטלת האחריות להמשיך את ערכי המשפחה לנצח.

מי שסובר שהחיים מתמצים בהנאות הגוף והחושים רואה במוות את הסוף המוחלט. אך התורה ועבודת השם ניתנו למי שמאמין שהחיים הם הרבה מעבר ל"כאן ועכשיו", החיים הם יצירה רוחנית שנשארת לתמיד.

למעשה אפשר לומר שרעיון זה טמון בכל המפרשים. עשו מסתכן מדי יום כדי לזכות בהנאה מיידית, וארץ ישראל אינה מעניינת אותו כי היא ארץ החיים, הארץ שבה הרוחניות פוגשת את הארציות ומעניקה לה משמעות נצחית. הוא בז כמובן לעבודה בבית המקדש, שכל-כולה עבודת השם – כי לדידו הערך העליון בחיים הוא עבודת עצמו.

ועל כך אומרת התורה "וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה" (שם לד).

שאול דוד בוצ'קו